

LITEVSKÉ PÍSEMNICTVÍ 19. ST. NÁRODNÍ OBROZENÍ

Kulturní a politická situace v 19. st.

Zavření Vilniuské univerzity po povstání 1831 r.

Zákaz latinky po 1863 r.

Přenesení Vilniuské katolické akademie do St. Peterburgu (1842)

Litevské národní obrození

Zrušení nevolnictví (1864) a první generace sedláckých dětí s vysokoškolským vzděláním.

Vzestup nové – jazykové – identity.

Hlavní kulturní témata nové národnostní ideologie:

znovuobjevení a mytologizace historické minulosti, především pohanské Litvy;

znovuobjevení a mytologizace litevštiny;

vymezení litevské kultury vůči polské.

Motiejus Valančius (1801 – 1875)

Žemaitický biskup (od r. 1850) a první charizmatická autorita novodobého litevského národa.

Kulturní činnost:

Systémová podpora litevského písemnictví (obchod s knihami; podpora spisovatelů; vydávání náboženské a didaktické lit.).

Založení sítě farních škol.

Hnutí střízlivosti (*Blaivybės sąjūdis*).

Po r. 1863: organizace nelegálního dovozu a rozšiřování litevských knih: *knygnešystė*.

Podpora lidových škol.

Dílo:

Žemaičių vyskupystė (Žemaitické biskupství), 1848

Živatai šventųjų (Životy svatých), 1858

Vaikų knygelė (Dětská knížka, 1868)

Paaugusių žmonių knygelė (Kniha pro dospělé, 1868)

Palangos Juzė (Pepa z Palangy, 1869)

Simonas Daukantas (1793 – 1864)

První historik píšící v litevštině; nejvýznamnější osoba litevského písemnictví první pol.

19. st. Studoval ve Vilniusu 1816 – 1822; pracoval v státních institucích Ruského impéria:

1833 – 1850 v Senátu v Peterburgu v archívním oddělení, kde se nacházela *Litevská metrika*.

Historické dílo:

Darbai senųjų lietuvių ir žemaičių (Činy starých Litevců a Žemaitů): napsal 1822; vydáno 1929.

Istorija Žemaitiška (Dějiny Žemaitiska): napsal 1834; vydáno 1995.

Pasakojimas apie veikalus lietuvių tautos senovėje (Rozprava o starých činech národu litevského): napsal 1854, vydáno 1975.

Būdas senovės lietuvių, kalnėnų ir žemaičių (O povaze starých Litevců, Horalů a Žemaitů): vydal 1845.

Antanas Baranauskas (1835 – 1902)

Nejdůležitější osobnost litevské literatury 19. st. Katolický kněz, od r. 1897 seinenský (lit. Seina) biskup; lingvista, dialektolog a básník. Autor stěžejních litevských literárních textů 19. st.:

Dainu dainelę (Zpívám písničku), 1857

Anykščiu šilelis (**Anykščiaiský bor**), napsal 1858-1859; vydáno 1860-61

žánr: poema;

alegorie lesa a národa;

je to nejvýznamnější litevský literární text 19. st.

Kelionė Petaburkan (Cesta do Peterburgu), 1858-1859

žánr: epistolární poema; 14 – písní-dopisů

5. píseň (*Nu, Lietuva, nu, Dauguva!*): „manifest“ národního litevského hnutí

Pasikalbėjimas giesminyko su Lietuva (Rozhovor básníka s Litvou), 1859

Dievo rykštė ir malonė (Boží trest a milost), 1859

Ko gi skaudžia man širdelę (Proč mi tak bolí srdce), 1863

Jonas Basanavičius (1851 – 1927)

Vůdčí osobnost litevského národního obrození. Doktor, folklorista a etnolog, publicista, romantizující historik. Editor mnoha sbírek lidové tvorby, autor stovek publikací na národní témata. Iniciátor založení Litevského vědeckého sdružení (*Lietuvių mokslo draugija*, 1905), ze kterého později vzešla litevská akademie věd. Prosazoval myšlenku státní nezávislosti Litvy, významně přispěl k její realizaci (r. 1918).

„**Aušra**“ (1883-1886) – první litevský kulturní časopis (měsíčník). Vyšlo 40 čísel. Byl vydáván v Malé Litvě (Tilsit, Ragnitt) a nelegálně pašován do Velké Litvy. Iniciátorem vzniku Jonas Basanavičius. Redaktorem – Jonas Šliūpas.

„**Varpas**“ (1889 – 1905) nejvlivnější litevský kulturní časopis konce 19. st. Iniciátorem a redaktorem: Vincas Kudirka.

Vincas Kudirka (1858 – 1899)

Vůdčí osobnost litevského národního obrození. Iniciátor a hlavní spolupracovník časopisu „Varpas“. Autor slov a melodie litevské státní hymny *Tautiška giesmė* (Národní píseň).

Počátek novodobé litevské literatury:

Maironis (Jonas Mačiulis) (1862 – 1932). Kněz a básník. Jeho tvorba měla tak velký vliv na vývoj litevské poezie, že se slova „Maironis“ a „poezie“ v Litvě používala jako synonyma. Sbírká básní *Pavasario balsai* (Jarní hlasy) 1895, četná pozdější rozšířená opakování. Zakladatel sonetu, elegie, moderní poemy.

Jonas Biliūnas (1879 – 1907). Zakladatel moderní litevské prózy, především povídky. Autor klasických litevských povídek *Kliudžiau* (Trefil jsem), *Ubagas* (Žebrák) a jiných. Publicista a literární kritik. Své texty publikoval v různých časopisech, nevydal žádnou sbírku.